

LUÂÐSUÕJJEMLÄÄ'JJ TUÄRJJÕS Ä'RBBVUÕTTBIOTOOPP KUDDÂN TEEVMO'ŠŠE DA HÂIDDMÕ'ŠŠE

Vuä'mm kii'ddid, viistsõõ'jid da meä'cckii'ddid lij vuei'tlvaž kuddân teevvad ođđ luâðsuõjjeemlää'jj tuärjjõzzin. Tuärjjõs miõđât vuâđđteevmõ'šše, ouddmiärkkân kee'dd äiddumša, muõri rai'vvjumšid, le'be hâ't-ba poožn le'be ruäksââ'jj čuõppmõ'šše. Tuärjjõõzz täävtõssân lij maaccted hâiddmõ'šše pukin ärvsummuž ä'rbbvuõttbiotooppâm da veeideed ä'rbbvuõttbiotooppi šorrõõzz. Ä'rbbvuõttbiotoop liâ määngpeällsaž luâđ da tõk liâ vääžnai jie'llempirrõõzz määngaid šlaajid.

MÂKAM PÄIKKA VUÄITAK VUÄŽŽEED TUÄRJJÕÕZZ?

- Päi'kk lij åån hâaidkani.
- Päi'kk ij leäkku pirrõs-suäppmõõžžâst.
  - Čärstõkkân päai'k, koin jiijjâsnallšem šlaajjäär, ouddmiärkkân vaarvuâlaž šlaaj. Tuejjeem tâaim jiâ kuuitâg vuei't lee'd seämma, koid teäggtet ju'n pirrõs-suäppmõõžžin.
- Päikka jeät seämma tâaimid leäkku miõttum jee'res tuärjjõõzz.
- Päai'k luättäärvi liâ ri'jtteei puärast čiołgtum
  - Čiołgtõs vuäitt lee'd JJP-kõõskõõzz le'be Meä'cchalltõõzz ä'rbbvuõttbiotoopp-inventâsttmõš le'be ve'rğğnee'kk a'rvvõs päai'k luättäärvain.
- Tuärjjõõzz miõđât luättäärvai mie'ldd pukin ärvsummuž ä'rbbvuõttbiotooppid.
  - Ūuddsââ'jest liâ Natura- da luâðsuõjjeemvuu'dest åårrai päai'k le'be ärvvsan inventõsttum ä'rbbvuõttbiotoop (mäddkâaddlânji da vä'lddkâaddlânji ärvvsaž päai'k).
  - Luättäärvi mie'ldd õccnjab paai'kid vuei'tet tuärjjeed tu'mmjõõzz mie'ldd. Ouddmiärkkân ärvvsaž ä'rbbvuõttbiotooppi â'ldd åårrai päi'kk vuäitt suäppâd, jõs tõõzz liâ vól pääccam ä'rbbvuõttbiotooppi jii'jjesnallšemvuođ.
  - Ärvvsaž paai'kid leät kaart'tum ä'rbbvuõttbiotooppi inventâsttmõõžžin. Alttõs kuddân teevmõõžžid tuärjjõõzz veäkka vuäitt pue'tted še JJP-kõõskõõzzâst le'be Meä'cchalltõõzzâst, keäin liâ teäđ tâimmvuu'des ärvsummuž paai'kin.
  - Ođdie'llempirrõõzzin (čuõkkukuâņgaz, viõkkjoodâsvuu'd ljn.) tuärjjõõzz vuei'tet miõttâd tâ'lk paai'kid, koid liâ šõddâm samai ärvvsaž ä'rbbvuõttbiotooppšlaajjkââ'dd.
- Päikka raajât hâiddamplaan, kââ'tt åłgg priimjâ'tted JJP-kõõskõõzzâst. Taarbšeen še JJP-kõõskõs le'be suõjjeemvuu'din Meä'cchalltõs vuäitt raajjâd hâiddamplaan.
- Teevva- le'be kuddân ââ'nneppäai'k plaaneet õhttsažtuâjast mäddvuä'mstee'jin da hâiddmõ'šše taarbšet päi mäddvuä'msteei lãä'pp.

MÂID TUÄRJJÕÕZZIN TEÄGGTET?

- Tuärjjõs miõđât tä'vvren le'be kääzzkõssân.
  - JJP-kõõskõs, le'be suõjjeemvuu'din Meä'cchalltõs, vuäitt ouddmiärkkân tâaimted päikka äiddmateriaalid da teäggted še rai'vvjumšid, suei'nnčuõppmõõžž le'be hâ't mâka ääidai ciäggtemtuâj.
- Tuärjjõs lij vä'lddää'ššest vuärlluândlaž da tõt miõđât vuâđđteevmõ'šše.
  - Šõddmõõžž meâldlânji tu'mmjõõzz mie'ldd vuei'tet teäggted še määng ee'jj tuejjeem hâiddtâaimid. Näkam vuäitči lee'd päi'kk, koon jeät vuei't hâiddad mäddtâäll pirrõs-suäppmõõžžin le'be ko'st lij jiijjâsnallšem hâaid õöłgtei vaarvuâlaž šlaajj.

- Vuâđđteevmõõžž vuei'tte lee'd ouddmiârkkân viistsââ'jvvuu'd äiddummuš, uu'cces rai'vvjummuž, ruâkksââ'j čuõppmõš le'be poožn čuõppmõš koossin ķiõđin.
- Luâđsuõjjeemlää'jj tuärjjõõžž teevmõõžži mánŋa hââid älgg juátkkjed ouddmiârkkân mäddtääll pirrõs-suâppmõõžžin.

MÂKAM PÄÄI'Ķ JIÂ ÂNN'JÕÕV TUÄRJJÕ'SSE?

- Tuärjjõõžžin jeät vuei't teäggted ouddmiârkkân peäld le'be meä'ccmääd kuddân ânnmõõžžid. Päi'ķķ älgg lee'd vuä'mm ä'rbvuõttbiotoopp le'be to'ben ä'lğge lee'd šõddâm ärvvsaž ä'rbvuõttbiotooppid šlaajjnallšem šlaajjkâ'dd.
- Tuärjjõõžžin jeät vuei't teäggted poožni vuâđđummuž ouddmiârkkân išttee'l le'be kââ'lvee'l.
- Ođđjie'llempirrõõžž (ouddmiârkkân jouddlõsmääd, viõkkjoodâšjâlddaz Inj., koin jeä'la miârkteei šlaajjkâ'ddäärv).

ĶII VUÄITT VUÄŽŽEED TUÄRJJÕÕŽŽ?

- Tuärjjõõžž vuei'tte vuäžžeed luâđlaž oummu, põrggâž, jee'res õhttsažkâ'dd le'be õõlmâs õhttsažkâ'dd lokku vää'ldĳani riikk.
- Jõs tuärjjõõžž vuäžžeed nuu'bb vuä'mstem maddu, ooccmõš fe'rtrtai ââ'nned mäddvuä'msteei ķeerjlaž miâsttmõõžž.

TÂÄIM NÄÄI'T

- Tuärjjõõžžâst älsšas oummuin ka'nnat lee'd vuõššân õhttvuõđâst pääiklaž JJP-kõõskõõžž Y-vasttõsvuu'd ä'rbvuõttbiotooppva'stteei ooumže: <https://www.ely-keskus.fi/asiointi-ja-yhteystiedot>
- Pri'nttjem oocâmlomakk käunnai tän seeid vuä'ljspaalkâst. Oocâmlomakk tääimtet pääiklaž JJP-kõõskõõžž registõõllâmkontra: <https://www.ely-keskus.fi/asiointi-ja-yhteystiedot>

TUÂGGAŽ DA LÄÄ'JJŠIÕTTUMMUŠ

Pirrõsministeria jätt'ti ee'jjest 2020 Helmi-jie'llempirrõsprograamm. Helmi-prograammâst tää'vtet ķidd Lää'ddjânnam luâđ ķeeu'hjõõvmmõõžž šuurmõs mainnu: jie'llempirrõõžž occnummša da kvalitee'tt huânnummša. Ä'rbvuõttbiotoop liâ mij pukin määŋpeällsummuz da vaarvuâsummuz luâđ. Luâđsuõjjeemlää'jj tuärjjõõžž teäggat Pirrõsministeria. <https://ym.fi/helmi>

Tuärjjõsvuäžžja tuärjjõs lij piidtem (Puâđpiidlää'ķķ 1535/1992 §92d).

Riikksuâvtõõžž asetõs ä'rbvuõttbiotooppi kuddân teevmõõšše da hâiddmõõšše ii'jjin 2020 - 2025 miõttâmvuâlaž tuärjjõõžžâst <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200953> (Luâđsuõjjeemlää'ķķ 1096/1996 Lââkk 1 a).